

telenedjék. Ezért továbbfejlesztésre vár a pedagógiai ismeretterjesztés egész rendszere és metodikája is. Javítani és szélesíteni kell a pedagógiai publikációs tevékenységet és annak társadalmi határfokát. Azt hiszem, nem véletlen, hogy rövid idő leforgása alatt a művelődésügynek olyan fontos eseményei zajlottak le, mint a népművelési konferencia, a nevelésügyi kongresszus és a könyvtárügyi konferencia. Ebben olyan törekvést és korszerű követelményt látunk, amely valamennyi kulturális intézményünk azonos funkciójára, célkitűzésére és egységére utal.

Az iskola csupán egyik intézménye a közművelődésig kiterjedő képzési rendszernek, amelynek egységéről, intézményeinek fejlesztéséről s a valamennyi intézményt átfogó pedagógiai koncepciójáról gondoskodni kell. Együttműködésünk jó bizonyítéka volt a nevelésügyi kongresszuson részt vett számos népművelő és könyvtáros aktivitása, és bizonyítéka az is, hogy sok pedagógus van jelen — miként én is — az önök konferenciáján. A pedagógia most következő megújulásának korszakában egymásra vagyunk utalva. Közös feladatunk és felelősségünk az ifjúság és egész népünk nevelése! Érdekeink és útjaink tehát egy irányba visznek.

BENEDEK JENŐ

AZ ORSZÁGOS MŰSZAKI KÖNYVTÁR ÉS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT KÖNYVTÁRI IGAZGATÓJA

A KÖNYVTÁRÜGY, A SZAKIRODALMI TÁJÉKOZTATÁS ÉS A SZAKMAI TÁJÉKOZTATÁSÜGY SZOROS EGYSÉGET KÉPEZ

Intézményünk — az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ — illetékes munkatársai majdnem a részletekbe menően egyetértően a III. országos könyvtárügyi konferencia, a szekcióülések referátumaival, illetőleg a tézisek végső megfogalmazásával, a könyvtárügyi és a szakirodalmi tájékoztatás magyarországi helyzetének felmérésével és elemzésével.

A tézisek sokszor és sok vonatkozásban hangsúlyozták a könyvtárügyi és a szakirodalmi tájékoztatás egységét, együttműködését, egymás mellé rendelését. Ezzel és eddig egyet is kell érteni, és az, hogy a tézisek oly meggyőzően nagy részt szentelnek a könyvtárügyi és a szakirodalmi tájékoztatás kölcsönhatásainak, minden bizonyítást igazolja, hogy a tézisek összeállítói e kérdés vizsgálatát nemcsak a múlt és a jelen, de a jövő szempontjából is fontosnak tartják.

Gazdasági fejlődésünk folyamán a szakmai informáltság a termelés, a fejlesztés és tervezés szintjein valóban egyre fontosabb lesz. Az új gazdaságirányítást előkészítő időkben ez még csak prognózis jellegű megállapítás volt, ma már azonban ténykérdéssé vált. Ezért igen fontos egyformán látni abban a kérdésben, hogy az *informáltság megszerzésének* melyek a legcélravezetőbb szervezeti formái.

A könyvtárügyi és a szakirodalmi tájékoztatás kérdésénél maradva e problémakörből két kérdést szeretnék kiemelni: a szemléleti egység fontosságát és az együttműködés néhány problémáját.

A népgazdaság információs rendszerében könyvtárosok, szakkönyvtárosok, dokumentalisták, fordítók, gépesítési szakemberek, reprográfusok, piackutatók, tájékoztatási mérnökök, audiovizuális szakemberek dolgoznak. Tevékenységük, munkakörük, szakterületük — a gyermekkönyvtárosoktól a műszaki-gazdasági információs rendszertervezőkig — általában igen eltérő. Ezt az erős differenciáltságot realitásnak kell elfogadnunk.

Minden különbözőség ellenére mégis annak a szemléletnek kell érvényesülnie, amely felismeri, hogy a *könyvtárügyi, a szakirodalmi tájékoztatás és a szakmai tájékoztatásügy szoros egységet képez*: mindegyik a saját szakterületén vagy a művelődéspolitikai tudományos, oktatási, nevelési, művelődési célkitűzéseire, vagy a népgazdaság irányítási, kutatási, termelési, értékesítési feladataihoz nyújt sajátosan könyvtári, szakirodalmi tájékoztatást és segítséget, információs támogatást.

A különböző szakterületek, azoknak eltérő problémái miatt a szemléleti egység mellett igen nagy hangsúly esik az *együttműködésre*. A tézisek erőteljesen és helyesen

hangsúlyozzák, hogy „magasabb szintre kell emelni az intézmények, valamint a hálózatok közötti munkamegosztást és együttműködést”. A szekcióülések referátumaiból kiderült, hogy milyen eltérő helyzetben, milyen sajátos problémák között dolgoznak a közművelődési, iskolai, egyetemi és egyéb könyvtárak, de az ipari tárcák szakkönyvtárai és tájékoztatói egységei is. Nehezíti a helyzetet az is, hogy az ipari tárcák könyvtárügye is tárcánként, ágazatonként eltérő.

Ilyen helyzetben a magasabb szintű munkamegosztásnak és együttműködésnek előfeltétele, hogy az egyes intézmények, hálózatok, illetve a *hálózatokon belül a tagkönyvtárak arányosan és tervszerűen fejlődjenek*. Integrált kiadatokon alapuló rendszer csak akkor valósulhat meg, ha minden központi és helyi könyvtár, minden szakirodalmi tájékoztatóval foglalkozó intézmény saját szakterületén olvasói és felhasználói részére jól szervezett és korszerű kölcsönzési, olvasószolgálati, információvisszakeresési rendszert valósít meg, színvonalas és szakszerű bibliográfiai és dokumentációs kiadványokat, szolgáltatásokat stb. ad ki. Ha ennek megvalósítását a könyvtárak és információs szervek nem vállalják, ha a megvalósításhoz szükséges gazdasági, szakmai feltételeket a felelős fenntartó intézetek, irányító szervek nem biztosítják, úgy további egyenetlenségekkel kell számolnunk.

Nem hallgathatjuk el azokat a problémákat sem, amelyek a műszaki-gazdasági tájékoztatás területén működő önfenntartó tájékoztató intézmények és a költségvetésből finanszírozott könyvtárak között fennállnak. Az előbbieket az információs szolgáltatásokból „élnék”, tevékenységük irányát olyan szabályozók határozzák meg, mint a piaca orientáltság; a kutatáshoz, termeléshez, kereskedelemhez szükséges információk értékesítése stb. A műszaki-gazdasági szakirodalmi tájékoztatás területén a jövőben egyre magasabb lesz a térítéses információs szolgáltatások aránya. Az OMKDK maga is — költségvetésének háromnegyed részében — önfenntartó intézmény, s ezért arra kényszerül, hogy szakirodalmi tájékoztatói kiadványait, szolgáltatásait térítésért bocsássa a felhasználók rendelkezésére. Ez a tény kétségtelenül befolyásolja a tézisekben említett „helyi és központi szolgáltatások” közötti integrációs folyamatot, mert bizonyos szolgáltatásokat csak akkor lehet közreadni, ha azok szükségességük mellett gazdaságosak is.

Ugyanakkor az OMKDK, mint országos jellegű tudományos szakkönyvtár, változatlanul tovább fejleszti állományát, mindenki számára nyilvánosan és ingyenesen hozzáférhetővé teszi könyvtári szolgáltatásait, sőt dokumentációs kiadványait, figyelő szolgálati bázisát, szakirodalmi kutatásait, a fordítások hatalmas gyűjteményét stb. is, hogy eleget tegyen a magyar könyvtárügyből, a műszaki tájékoztatásból reá háruló feladatoknak. Az OMKDK könyvtári tevékenységének legfontosabb mutatói összehasonlítható lehetőséget adnak az országos tudományos szakkönyvtárak hasonló tevékenységéhez, és ebből az összehasonlításból az derül ki, hogy állományát illetően csak a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár előzi meg, de mind az állománygyarapításra fordított összeg tekintetében, mind az olvasó- és állományforgalmat és a könyvtárközi kölcsönzést, a reprográfiai szolgáltatásokat illetően az Országos Műszaki Könyvtár a tíz legnagyobb könyvtár között is az elsők között van.

Ezt is csak azért említjük meg ehelyütt, hogy jobban kidomborítsuk: az OMKDK mint az *egyik legnagyobb országos jellegű tudományos szakkönyvtár* és mint a *műszaki-termelési könyvtári hálózat jelenlegi szakmai koordináló könyvtára* egyetért a téziseknek a szakkönyvtárakra vonatkozó előterjesztésével. Azért is, mert az OMKDK nem kivétel a szakkönyvtárakat érintő problémák alól. Raktári férőhely hiánya sok más könyvtáráéhoz hasonlóan katasztrofális, a devizás könyvek és folyóiratok, speciális dokumentumok folyamatos áremelkedése talán még jobban érinti, mint a többi nagy könyvtárakat, hiszen az egyik legnagyobb ilyen jellegű állománnyal rendelkezik, s ennek folyamatos bővítése nélkül korszerű műszaki könyvtár és tájékoztató nem képzelhető el.

A káderhelyzet is gondot okoz az OMKDK-nak. Ismeretes, hogy az OMKDK a szakirodalmi tájékoztatásban és a műszaki-mezőgazdasági területen képzési feladatokat is ellát. Tudatosan törekszünk arra, hogy saját dolgozóit is képezzük. A hálózat viszont a szakmailag jól képzett, és az OMKDK katalógus- és szolgáltatási rendszerét jól ismerő *könyvtárosait magasabb bérekért elszívja*. Másrészt a könyvtárosok vonatkozásában bizonyos bérfeszültséget okoz, ha jól képzett, nyelveket ismerő mérnököket alkalmazunk magasabb fizetésért a tájékoztatásban. Ezért fontosnak tartjuk a bér- és káderkérdések megoldását is.

Visszatérve még egyszer a képzés, továbbképzés problémájához: a referátum pozitív vonása, hogy „a könyvtárosok, bibliográfusok és tájékoztatói szakemberek” pályájának, képzésének problémáit egységben szemléli. Ugyanakkor világosan kell látni, hogy a javaslat csak a tájékoztatói szakemberek egyetlen típusának — a dokumentalistáknak, a szakirodalmi források elemzőinek, feldolgozóinak — képzési

problémáival foglalkozik. Nem érinti az anyag az audiovizuális információs szakemberek, a piaci tájékoztatók, a komplex tájékoztatási mérnökök, közgazdászok stb. képzési kérdéseit. E szakember-típusok oktatására — beleértve az irodalomlemez mérnököket is — az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság egyik munkaanyaga tesz javaslatot.

A fentiek, valamint a *könyvtári és tájékoztatási szakemberképzés egységének* biztosítása érdekében célszerű lenne, ha egyfelől a szekciós anyagában jelzett oktatási kérdéseket koordináló szervek (ELTE, OKDT, KMK), másfelől pedig az információügy egyes ágaiban a koordinálással megbízott OMKDK között az oktatás és képzés területén is koordinációs kapcsolatok jönnének létre, illetve a meglévők tovább bővülnek.

Ésszerű együttműködés szükséges a központi könyvtári szolgáltatások gépesítésének területén is, elsősorban természetesen a *nemzeti bibliográfia* előállításában. Ezért fontosnak tartjuk a központi géppark, illetve a reprográfiai, hírközlési stb. hálózat kiépítését. Mindezek ellenére számolni kell azzal is, hogy a népgazdaság információs rendszerének keretében létrejönnek egyéb gépi információs központok, műszaki-gazdasági, statisztikai adatbankok stb., és igyekezni kell e rendszereket egymással összhangba hozni, illetve ezeknek egymással való kapcsolatát biztosítani.

A bevezetésben már említettem, most erre visszatérek: a könyvtárügy és a szakirodalmi tájékoztatás a tájékoztatásügy *egymás mellé* és nem egymás alá rendelt része — hangoztatja többször is a konferencia anyaga. Éppen ezért elvileg nem lehet egyetérteni a tézisekkel is ellentmondó — a tézisek IV. fejezetében megfogalmazott — megállapítással, mely szerint „a szakirodalmi tájékoztatási tevékenység ellátása általában a szakkönyvtárak útján legyen biztosítva”. Hazánkban a műszaki-gazdasági tájékoztatás szervezésében azt tapasztaltuk, hogy az önálló tájékoztatási irodák, dokumentációs részlegek stb. éppúgy megtalálhatók, mint a szakirodalmi tájékoztatást végző könyvtárak.

Ha a tézisek helyesen állapítják meg, hogy „A népgazdaság fejlődésében a törvényerejűrendelet (tudniillik a könyvtárügyi jogszabály) megszületése óta bekövetkezett változások folytán egyes területeken a szakirodalmi információs szolgáltatás nem ennek az elvnek megfelelően épült ki” — akkor a gyakorlat most sem fogja azt igazolni, hogy „A szakirodalmi tájékoztatási tevékenység ellátása általában a szakkönyvtárak útján legyen biztosítva”.

Igaz, az idézet még azt is mondja: „Ahol erre lehetőség van”, de mi úgy gondoljuk, hogy a lehetőségek objektív megállapítása az esetek döntő többségében szubjektív értékítéletnek van alávetve, és ezért inkább itt ésszerűbb volna más megfogalmazást alkalmazni, illetve a realitásokat jobban figyelembe venni. Az Építési Tájékoztatási Központ — úgy hírlük — új, szép nyilvános könyvtárral fogja szakterületének jobb tájékoztatását szolgálni. De ugyancsak jól elláthatja a KGMTTI (Kohó és Gépipari Minisztérium Műszaki Tudomány Tájékoztató Intézet), vagy a NIMDOK (Nehézipari Műszaki Dokumentációs és Fordító Iroda) is a maga feladatait, ha történetesen nem ezt az utat választja.

De a könyvtári tevékenység normái még korántsem jelentik azt, hogy azok egyben kielégítik a szakirodalmi tájékoztatás sokrétűbb követelményeit is. Az Országos Műszaki Könyvtár maga is nem egy esetben a könyvtári szabályok egyikének-másikának (címleírás, leltárbevétel stb.) mellőzésével szolgáltat információanyagot a dokumentációs tevékenység számára.

Es még egy gondolat ezzel kapcsolatban: Nem ismét valamiféle rangsorolásról, egymás alá- vagy fölérendeléséről van szó? Nem arról van szó, hogy a szakirodalmi tájékoztatás csak a műszaki könyvtárúgyön keresztül lehetséges?

Ezt az utat egyszer már megjártuk; mindannyian tudjuk, nem sok eredménnyel. *Kondor elvtársnő* vitaindító előadásában ennek a kérdésnek a megfogalmazása lényegesen korszerűbb, helyesebb, mint a tézisekben — és ezt a megfogalmazást minden további nélkül el is lehet fogadni!

A fentiekből következők: a szakfelügyeletet illetően egyetértünk a szekciós referátumainak 80. oldalán található megállapításokkal, miszerint „a gazdaságirányítás új rendszerében az ágazati miniszterek felelősek az ágazatok fejlesztéséért — s az erre szolgáló, népgazdasági érdekek összhangban levő gazdaságpolitika kialakításáért, érvényesítéséért... és ugyanezt az elvet kell alkalmazni a gazdaságpolitikától elválaszthatatlan tájékoztatási politikában is.” A népgazdaság átfogó információs rendszeréért, működéséért, fejlesztéséért, a tájékoztatáspolitikát egészéért viszont az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság felelős. Így kívánatos a műszaki könyvtárak szakmai felügyeletét ellátó Művelődésügyi Minisztériumnak operatív együttműködést kialakítania az OMFB-vel, az ipari tárcák minisztériumaival, a magyar könyvtárügy és a hazai szakirodalmi tájékoztatás továbbfejlesztése érdekében.